

El Regne del Mig i els seus veïns (part II): dos casos d'estudi

Al Focus «El Regne del Mig i els seus veïns (part I): una perspectiva geoeconòmica», en aquest mateix informe, podem veure com la Xina s'ha transformat, en les últimes dècades, en el centre de gravetat de les cadenes de valor asiàtiques i com això ha afectat els fluxos de comerç dels països del seu entorn. Centrant-nos en el bloc ASEAN, les seves exportacions a la resta del món han augmentat el 50% en l'última dècada, acompanyades d'una creixent especialització tecnològica, i els seus fluxos de comerç han anat canviant de direcció, de manera que s'han concentrat més cap a la Xina i els EUA i ha perdut importància el Japó. No obstant això, hi ha importants matisos entre països, ben il·lustrats pels casos del Vietnam i de Malàisia. El Vietnam ha vist com les seves exportacions de béns a la resta del món s'han multiplicat per 19 en les dues últimes dècades (en relació amb una multiplicació per 4, de mitjana, al conjunt dels països ASEAN i per 10 de la Xina), la qual cosa l'ha convertit recentment en el major exportador del bloc ASEAN. Mentrestant, les exportacions de béns de Malàisia s'han triplicat en el mateix període.

Evolució recent de les cadenes de valor asiàtiques: lliçons des del bloc ASEAN

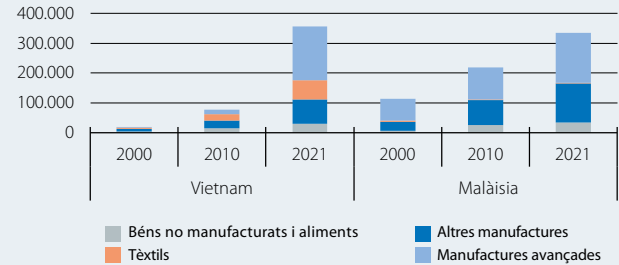
Les destinacions i la composició dels fluxos de comerç del Vietnam i de Malàisia s'han transformat des de l'inici del segle. El Vietnam exportava, principalment, mineria, productes refinats i tèxtils a Àsia (més del 50% de les seves exportacions tenien països asiàtics com a destinació, principalment el Japó, amb gairebé el 20%). En canvi, el 2021, el 30% de les exportacions vietnamites van anar als EUA i més de la meitat eren de productes d'electrònica i maquinària.¹ Per la seva banda, el 60% de les exportacions de Malàisia a l'inici del segle eren de productes electrònics i maquinària, en especial als EUA (el 21%), la meitat també a Àsia (sobretot a Singapur i al Japó). El 2021, menys de la meitat de les exportacions eren d'electrònica i maquinària i es van concentrar, bàsicament, cap a Àsia (representa dos terços de les exportacions malàisies, amb Singapur i la Xina com a principals destinacions).²

S'observa també una evolució divergent de les cadenes de valor dels dos països. Al segon gràfic, podem observar com el Vietnam ha viscut una obertura creixent a l'exterior, acompanyada d'una major integració en tota la cadena de valor asiàtica, en particular amb la Xina i amb Corea del Sud, mentre que el pes d'altres economies avançades (com el Japó, els EUA o la UE) s'ha mantingut relativament estable. D'altra banda, a Malàisia, s'ha observat un decrei-

1. Àsia encara representa el 50% de les exportacions brutes del Vietnam, amb la Xina com a principal destinació, amb el 16% del total, mentre que les exportacions al Japó representen menys del 6% del total.
 2. Segons l'Observatori de Complexitat Econòmica, els tres productes més exportats pel Vietnam eren, el 2010, el cru (el 7%), l'arròs (el 4%) i el calçat de cuir (també el 4%). El 2021, la suma d'aquests productes representava menys del 3% del total, i els articles més exportats eren els equips de transmissió (el 14%), els telèfons (el 7%) i els circuits integrats (el 5%). De Malàisia, destacaven, el 2010, les exportacions de circuits integrats (el 12%), de gas (el 6%) i d'oli de palma (també el 6%), mentre que, el 2021, els tres productes malàisies més exportats eren els circuits integrats (el 21%), el petroli refinat (el 9%) i l'oli de palma (el 5%).

Vietnam i Malàisia: exportacions anuals de béns

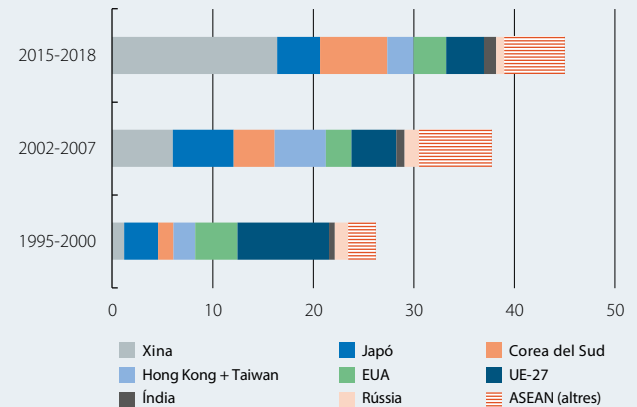
(Milions de dòlars)

Notes: En altres manufactures s'inclouen les manufactures de fusta i paper, química i farmàcia (inclosos els productes minerals, com el refinat de petroli) i metalls. Les manufactures avançades inclouen productes d'electrònica, maquinària i equipaments de transport. Nota metodològica: les dades reportades per l'OEC es fonamenten en la base de dades BACI (Base pour l'Analyse du Commerce International) del centre d'estudis CEPII (Centre d'Études Prospectives et d'Informations Internationales), que harmonitza les dades anuals de comerç internacional de la Divisió d'Estadística de les Nacions Unides (UN Comtrade) per a més de 150 països, desagregades en més de 5.000 productes. Per a més detalls sobre aquestes dades, vegeu Gaulier, G. i Zignago, S. (2010), «BACI: International Trade Database at the rProduct-Level. The 1994-2007 Version», CEPII Working Paper, 2010-2023.
Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'Observatori de Complexitat Econòmica (OEC, per les sigles en anglès) i de la UN Comtrade.

Vietnam: origen geogràfic del valor afegit brut (VAB) de les exportacions de manufactures

(% del VAB total)

Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'OCDE TIVA.

xement progressiu del valor afegit extern en les exportacions, amb pèrdues de quota particularment visibles del Japó, dels EUA i de la UE (vegeu el tercer gràfic).³ Com a notable excepció a aquesta tendència, destaca la integració creixent del sector manufacturer malaisi amb la Xina, en particular en sectors com l'electrònica o la maquinària, que arriben a representar el 10% del VAB de les exportacions (al Vietnam, aquesta xifra arriba al 16% en electrònica i al 21% en maquinària).

L'evolució dels intercanvis amb la Xina (segon major soci comercial per als dos països) és particularment interessant. Les exportacions de béns del Vietnam a la Xina han passat d'uns 7.000 milions de dòlars el 2010 (el 30% de mineria i

3. En l'última dècada, s'observa, de fet, un decreixement en valor absolut del valor afegit en les exportacions de manufactures malàisies amb origen en aquests tres mercats i als països ASEAN.

de refinats del petroli) a 58.000 milions el 2021 (el 60% d'electrònica i de maquinària). D'altra banda, Malàisia exportava 27.000 milions de dòlars el 2010 a la Xina (més del 50%, maquinària i electrònica), mentre que, el 2021, exportava uns 48.000 milions, amb una menor proporció de manufactures avançades (menys del 40% correspon a maquinària i a electrònica) i un major pes de mineria, de productes refinats (principalment, gas i petroli) i de metalls, que van passar de representar menys del 3% al 15%. Les dades d'importacions d'electrònica de la Xina (una sisena part del total, igual que les de mineria i de productes refinats) confirmen la transformació estructural del patró de comerç del Vietnam: el 10% arriba avui del país (una xifra semblant a la del Japó o a la de la UE, i només superada per Corea del Sud i per Taiwan), en relació amb el 5% de Malàisia. Una dècada abans, el 7% arribava de Malàisia i menys del 1% del Vietnam.⁴

On van els ASEAN?

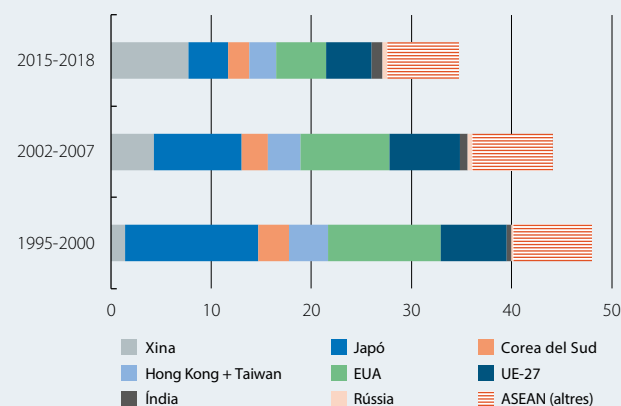
Per explicar aquestes diferències en els patrons recents d'evolució del comerç internacional, cal tenir en compte la important heterogeneïtat de les condicions econòmiques, geogràfiques i polítiques entre els països ASEAN.⁵ En el cas del Vietnam, observem un període d'auge econòmic, d'especialització creixent, acompanyat d'una diversificació dels fluxos de comerç. Malàisia, ja de partida una de les economies més desenvolupades de la regió, va viure una concentració de la seva cadena de valor a Àsia, en particular a la Xina, la forta demanda de primeres matèries i de metalls de la qual ha guanyat pes en els fluxos de comerç del país. D'altra banda, malgrat que l'ascens de la Xina en el mercat global hagi arrossegat els sectors exportadors d'alguns d'aquests països (com el Vietnam o Tailàndia) i hagi aportat beneficis a la cadena de valor, també ha comportat una major competència en sectors més capdavanters, un efecte amb més rellevància per a les economies més avançades de la regió (com Malàisia, Singapur o el Japó).

Però el del Vietnam no és solament un cas de convergència econòmica i d'efectes col·laterals positius del desenvolupament econòmic de la Xina. El Vietnam és citat amb freqüència per la qualitat del seu sistema educatiu, que ha generat una oferta laboral amb capacitat de resposta adequada a una demanda creixent de mà d'obra més especialitzada i ha contribuït a la ràpida expansió de sectors com l'electrònica. A això se suma el factor demogràfic, amb una població activa creixent i jove, mentre que altres veïns asiàtics s'enfronten a un declivi poblacional. La inversió en infraestructures i la geografia també han ajudat: avui, la

4. El Vietnam s'ha convertit també en el tercer major exportador d'electrònica als EUA (amb el 8% del total d'importacions, només per darrere de la Xina, amb el 33%, i de Mèxic, amb el 19%, i per davant del conjunt de la UE), en relació amb el 5% de Malàisia. Una dècada abans, representava menys del 1% del total d'importacions nord-americanes d'electrònica.

5. L'any 2000, el Vietnam tenia un PIB *per capita* d'aproximadament 500 dòlars (considerat com un país de renda baixa, segons els indicadors del Banc Mundial) i, de llavors ençà, ha crescut anualment, de mitjana, el 7%, mentre que Malàisia tenia, el 2000, un PIB *per capita* de 4.500 dòlars i ha sostingut una taxa de creixement en el 5% durant el mateix període. En l'actualitat, el Vietnam té un PIB *per capita* de 4.500 dòlars i Malàisia de 13.000 dòlars, la qual cosa situa els dos països en la definició de països de renda mitjana-alta.

Malàisia: origen geogràfic del valor afegit brut (VAB) de les exportacions de manufactures (% del VAB total)

Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'OCDE TiVA.

seva capital, Hanoi, està situada a menys de 17 hores en carretera del principal clúster tecnològic xinès, Shenzhen, i els 3.000 quilòmetres de costa faciliten les connexions marítimes globals.⁶ Els ingredients que expliquen l'èxit del Vietnam, que repliquen l'experiència dels «tigres asiàtics», ofereixen, així, diverses lliçons de desenvolupament a altres països de la regió. Finalment, el Vietnam pot haver estat ja un dels primers guanyadors de les tensions comercials entre la Xina i els EUA. Entre el 2018 i el 2021, les seves exportacions d'electrònica als EUA s'han triplicat i les de la Xina pràcticament s'han estancat.

El Vietnam se situa avui entre les economies més obertes del món i és membre de més d'una desena d'acords comercials, com l'RCEP, considerat el major acord de comerç regional del món,⁷ i, des del 1995, del grup ASEAN. Malgrat les seves diferències, potser el major èxit dels països ASEAN hagi estat portar pau i diàleg a una regió arrassada fa poques dècades per conflictes. Però el bloc pot ser encara més ambiciós. El comerç intraregional representa encara el 20% del comerç total de la regió (en relació amb més del 60% en el cas de la UE o del 40% en el cas de l'USMCA, successor del NAFTA), atesa l'existència d'un elevat nivell de barreres comercials no aranzelàries a la regió. D'altra banda, en un context de tensions geopolítiques creixents, la pràctica inexistència d'institucions comunes dificulta l'aprofitament de l'entorn geoeconòmic favorable i amenaça la defensa de prioritats regionals, com l'estabilitat del Mar de la Xina Meridional. Com el Vietnam en els anys vuitanta, perquè el bloc ASEAN continuï impulsant el desenvolupament de la regió, necessita un pla de reformes *doi moi*.

Luí Pinheiro de Matos

6. Segons les dades del Banc Mundial, la inversió directa estrangera al Vietnam ha arribat al 5% del PIB entre el 2000 i el 2021. Aquesta xifra és superior a la de la majoria dels seus veïns asiàtics, com Malàisia (amb el 3%), i a la mitjana dels països de renda mitjana-alta (també en el 3%).

7. L'RCEP (Regional Comprehensive Economic Partnership) va entrar en vigor el 2022 i inclou els 10 països de l'ASEAN més la Xina, Corea del Sud, el Japó, l'Índia, Austràlia i Nova Zelanda. En conjunt, representa el 30% del PIB mundial i una població de més de 3.000 milions de persones.